

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ
«ХАЛЫҚ» ЖҚ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»
ЧФ «Халық»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
«Halyk» Private Foundation

PUBLISHED SINCE 1944

4 (404)

JULY-AUGUST 2023

ALMATY, NAS RK

В 2016 году для развития и улучшения качества жизни казахстанцев был создан частный Благотворительный фонд «Халык». За годы своей деятельности на реализацию благотворительных проектов в областях образования и науки, социальной защиты, культуры, здравоохранения и спорта, Фонд выделил более 45 миллиардов тенге.

Особое внимание Благотворительный фонд «Халык» уделяет образовательным программам, считая это направление одним из ключевых в своей деятельности. Оказывая поддержку отечественному образованию, Фонд вносит свой посильный вклад в развитие качественного образования в Казахстане. Тем самым способствуя росту числа людей, способных менять жизнь в стране к лучшему – профессионалов в различных сферах, потенциальных лидеров и «великих умов». Одной из значимых инициатив фонда «Халык» в образовательной сфере стал проект *Ozgeris powered by Halyk Fund* – первый в стране бизнес-инкубатор для учащихся 9-11 классов, который помогает развивать необходимые в современном мире предпринимательские навыки. Так, на содействие малому бизнесу школьников было выделено более 200 грантов. Для поддержки талантливых и мотивированных детей Фонд неоднократно выделял гранты на обучение в Международной школе «Мирас» и в *Astana IT University*, а также помог казахстанским школьникам принять участие в престижном конкурсе «*USTEM Robotics*» в США. Авторские работы в рамках проекта «Тәлімгер», которому Фонд оказал поддержку, легли в основу учебной программы, учебников и учебно-методических книг по предмету «Основы предпринимательства и бизнеса», преподаваемого в 10-11 классах казахстанских школ и колледжей.

Помимо помощи школьникам, учащимся колледжей и студентам Фонд считает важным внести свой вклад в повышение квалификации педагогов, совершенствование их знаний и навыков, поскольку именно они являются проводниками знаний будущих поколений казахстанцев. При поддержке Фонда «Халык» в южной столице был организован ежегодный городской конкурс педагогов «*Almaty Digital Ustaz*».

Важной инициативой стал реализуемый проект по обучению основам финансовой грамотности преподавателей из восьми областей Казахстана, что должно оказать существенное влияние на воспитание финансовой грамотности и предпринимательского мышления у нового поколения граждан страны.

Необходимую помощь Фонд «Халык» оказывает и тем, кто особенно остро в ней нуждается. В рамках социальной защиты населения активно проводится работа по поддержке детей, оставшихся без родителей, детей и взрослых из социально уязвимых слоев населения, людей с ограниченными

возможностями, а также обеспечению нуждающихся социальным жильем, строительству социально важных объектов, таких как детские сады, детские площадки и физкультурно-оздоровительные комплексы.

В копилку добрых дел Фонда «Халык» можно добавить оказание помощи детскому спорту, куда относится поддержка в развитии детского футбола и карате в нашей стране. Жизненно важную помощь Благотворительный фонд «Халык» оказал нашим соотечественникам во время недавней пандемии COVID-19. Тогда, в разгар тяжелой борьбы с коронавирусной инфекцией Фонд выделил свыше 11 миллиардов тенге на приобретение необходимого медицинского оборудования и дорогостоящих медицинских препаратов, автомобилей скорой медицинской помощи и средств защиты, адресную материальную помощь социально уязвимым слоям населения и денежные выплаты медицинским работникам.

В 2023 году наряду с другими проектами, нацеленными на повышение благосостояния казахстанских граждан Фонд решил уделить особое внимание науке, поскольку она является частью общественной культуры, а уровень ее развития определяет уровень развития государства.

Поддержка Фондом выпуска журналов Национальной Академии наук Республики Казахстан, которые входят в международные фонды Scopus и Wos и в которых публикуются статьи отечественных ученых, докторантов и магистрантов, а также научных сотрудников высших учебных заведений и научно-исследовательских институтов нашей страны является не менее значимым вкладом Фонда в развитие казахстанского общества.

С уважением, Благотворительный Фонд «Халык»!

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н=2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2023

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2023

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991–3494
Volume 4. Number 404 (2023), 168-178
<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.543>

© **A.N. Konkabayeva***, **N.N Konkabayeva**, **R.ZH. Murzabayeva**, 2023

Institute of History and Ethnology named after Ch.Ch. Valikhanov, Almaty, Kazakhstan.
E-mail: konkabayeva.arailym@mail.ru

THE ROLE OF LIBRARIES IN THE FIELD OF EDUCATION IN KAZAKHSTAN IN THE 20S OF THE 20TH CENTURY

Konkabayeva Arailym — Institute of History and Ethnology named after Ch.Ch. Valikhanov, 28, Shevchenko str., 050000. Almaty, Kazakhstan. Master of History

E-mail: konkabayeva.arailym@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-5543-1172>;

Konkabayeva Nazym — Abai Kazakh National University, 25 Zhambyl str., Almaty, Kazakhstan. Head of the Department of Oriental Philology and Translation, PhD

E-mail: haia89@mail.ru, <https://orcid.org/0001-5161-2232>;

Mrzabayeva Raushan — Institute of History and Ethnology named after Ch.Ch. Valikhanov, 28, Shevchenko str., 050000. Almaty, Kazakhstan

E-mail: rosh85@mail.ru. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2349-3162>.

Abstract. The 1920s were a period of active social, cultural and political changes in Kazakhstan. Libraries played a special role in the framework of these reconstructions, their organization and development are analyzed in the article. *The purpose and objectives* of the study are the place and role of libraries in the field of education in the 20s of the twentieth century; to take into account the contribution of the Society for the Study of Kazakhstan to the organization of library work, activities for the formation of the book fund and the development of libraries. *Materials and methods.* The article mainly uses archival documents of libraries created in the early twentieth century. *Discussion.* The Society for the Study of Kazakhstan actively held library events, including lectures, readings, literary evenings and exhibitions. These events contributed to the wide promotion of reading, the development of cultural awareness and education of the population. *Conclusion.* Libraries play an important role in education, culture and the development of society. In the 1920s, significant changes took place in the field of librarianship in the country, which became an important factor in improving the quality of additional education.

Keywords: education system, illiteracy, librarianship, Kazakhstan Scientific Society, cultural education, books

The article was prepared within the framework of the AP09260737 project "Educational activities of public organizations in Kazakhstan in the first quarter of the twentieth century".

© А.Н. Конкабаева*, Н.Н. Конкабаева, Р.Ж. Мрзабаева, 2023

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,
Қазақстан, Алматы.

E-mail: konkabayeva.arailym@mail.ru

XX ҒАСЫРДЫҢ 20-ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ КІТАПХАНАЛАРДЫҢ РӨЛІ

А.Н. Конкабаева — Тарих магистры, ғылыми қызметкер. Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты, Қазақстан, Алматы

E-mail: konkabayeva.arailym@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-5543-1172>;

Н.Н. Конкабаева — Абай атындағы Қазақ ұлттық университеті, көш. Жамбыл 25, Алматы, Қазақстан. Шығыс филологиясы және аударма кафедрасының меңгерушісі, PhD докторы

E-mail: haia89@mail.ru, <https://orcid.org/0001-5161-2232>;

Р.Ж. Мрзабаева — кіші ғылыми қызметкер. Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты, Қазақстан, Алматы

E-mail: rosh85@mail.ru. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2349-3162>.

Аннотация. *Кіріспе.* 1920 жылдар Қазақстандағы белсенді әлеуметтік, мәдени және саяси өзгерістер кезеңі болды. Мақалада осы қайта құрулар аясында кітапханалар ерекше рөл атқарды, олардың ұйымдастырылуы мен дамуы талданады. *Зерттеудің мақсаты және міндеттері* — XX ғасырдың 20-жылдарындағы білім беру саласындағы кітапханалардың орны мен рөлі; Қазақстанды зерттеу қоғамының кітапхана ісін ұйымдастыруға, кітап қорын қалыптастырудағы қызметі мен кітапханаларының дамуына қосқан үлесін қарастыру. *Материалдар мен әдістер.* Мақалада негізінен XX ғасырдың басындағы құрылған кітапханалар бойынша архив құжаттары пайдаланылды. *Талқылау.* Қазақстанды зерттеу қоғамы кітапхана іс-шараларын, соның ішінде лекциялар, оқулар, әдеби кештер мен көрмелерді белсенді түрде өткізді. Бұл іс-шаралар кітап оқуды кеңінен насихаттауға, мәдени сананы дамытуға және халықтың білім алуына ықпал етті. *Қорытынды.* Кітапханалардың білім беруде, мәдениетте, қоғамның дамуында алатын орны зор. 1920 жылдары елімізде кітапхана ісі саласында елеулі өзгерістер болды, бұл қосымша білім беру сапасын арттырудың маңызды факторына айналды.

Түйін сөздер: білім жүйесі, сауатсыздық, кітапхана ісі, Қазақстанды зерттеу қоғамы, мәдени-ағарту, кітаптар

Мақала: AP09260737 «XX ғасырдың бірінші ширегіндегі Қазақстандағы қоғамдық ұйымдардың ағартушылық қызметі» жобасы аясында дайындалды.

© А.Н. Конкабаева*, Н.Н. Конкабаева, Р.Ж. Мрзабаева, 2023

Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова, Алматы, Казахстан.

E-mail: konkabayeva.arailym@mail.ru

РОЛЬ БИБЛИОТЕК В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ КАЗАХСТАНА В 20-Е ГОДЫ XX ВЕКА

А.Н. Конкабаева — Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова, д.28, ул. Шевченко, 050000, Алматы, Казахстан). Магистр истории

E-mail: konkabayeva.arailym@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-5543-1172>;

Н.Н. Конкабаева — Казахский Национальный университет имени Абая, ул. Жамбыла 25, Алматы, Казахстан. Заведующая кафедрой восточной филологии и перевода, PhD доктор

E-mail: haia89@mail.ru, <https://orcid.org/0001-5161-2232>;

Р.Ж. Мрзабаева — Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова, д.28, ул. Шевченко, 050000, Алматы, Казахстан. Ведущий научный сотрудник

E-mail: rosh85@mail.ru. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2349-3162>.

Аннотация. 1920-е годы были периодом активных социальных, культурных и политических изменений в Казахстане. Библиотеки сыграли особую роль в рамках этих реконструкций, в статье анализируются их организация и развитие. *Цель и задачи исследования* место и роль библиотек в сфере образования в 20-е годы XX века; Учесть вклад Общества изучения Казахстана в организацию библиотечной работы, деятельность по формированию книжного фонда и развитию библиотек. В статье использованы архивные документы библиотек, созданных в начале XX века. Общество изучения Казахстана активно проводило библиотечные мероприятия, в том числе лекции, чтения, литературные вечера и выставки. Эти мероприятия способствовали широкой пропаганде чтения, развитию культурного самосознания и просвещения населения. Библиотеки играют важную роль в образовании, культуре и развитии общества. В 1920-е годы в сфере библиотечного дела в стране произошли существенные изменения, что стало важным фактором повышения качества дополнительного образования.

Ключевые слова: система образования, безграмотность, библиотечное дело, общество изучения Казахстана, культурное образование, книги

Статья подготовлена в рамках проекта AP09260737 «Просветительская деятельность общественных организаций в Казахстане в первой четверти XX века».

Кіріспе

Қазақстан Республикасының тәуелсіздік алғанына отыздан астам уақыт өткеніне қарамастан, тарихымыздың әлі де толығымен зерттелмеген тақырыптар баршылық. Сондай тақырыптардың бірі XX ғасырдың бірінші жартысындағы Қазақстандағы ғылыми мекемелердің (музей, архив, клубтар мен кітапханалар) білім саласындағы рөлі мен қызметінің тарихы.

XX ғасырдың бірінші ширегінде елдегі саяси, әлеуметтік-экономикалық

өзгерістер тікелей мәдени-ағарту, ғылыми мекемелердің қалыптасуына әсер етті. Ол мекемелерге музей ісі, театрлар, клубтар мен кітапханаларды атап айтуға болады. Соның ішінде қазақ халқының мәдениетінің ырғақты дамуына ғылыми-мекемелердің, соның ішінде кітапханалардың қалыптасуы мен олардың халықтың сауатын ашудағы, адамдардың білімін жетілдіріп, мәдени ой-өрісін қалыптастырудағы алар орны ерекше.

Арнайы жүйеленген кітапханалардың қалыптасуының арқасында жан-жақта шашырап, жыртылып, бүлініп жатқан кітаптар жинақталып, бір жүйеге келген болатын. Кітапханалардың білім беруде, мәдениетте, қоғамның дамуында алатын орны зор. 1920 жылдары елімізде кітапхана ісі саласында елеулі өзгерістер болды, бұл қосымша білім беру сапасын арттырудың маңызды факторына айналды.

Кітапхана ұйымдастыру ісінің қолға алынуының маңыздылығы халықтың ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіліп отырған кітаптардың шашырамай бір мекемеде жинақталуы. Өйткені шашырап жатқан кітаптар саяси болсын, әлеуметтік болсын жағдайларға байланысты жоғалып, сақталмай қалуы әбден мүмкін. Кітап адамдарды өзінің тарихымен таныстыруға, өткенді біліп, болашақты болжауда және өткеннің қателіктерін жібермеуде, басқа халықтың өмірі мен тағдырын, тарихы мен салтын, мәдениеті мен саясатын, экономикасы мен дамуын және т.б. сөзбен айтып жеткізе алмайтындай көптеген нәрсені оқып-біліп, танысуға мүмкіндік береді.

Кітапхана қызметкерлерінің материалдық және әлеуметтік жағдайларына байланысты кітапхана ісі де дұрыс ұйымдастырылмай, жедел дамуын тежеген. Сол себептен кітапханалардың қалыптасуы, кітапхана қызметкерлерін дайындау үдерісі қатар жүрген, сондағы тәжірибелер мен нәтижелер бүгінгі таңда да маңыздылығын жоймаған.

Материалдар мен зерттеу әдістері

Мақала жазуда негізгі дереккөз ретінде архив құжаттары, деректік мәліметтер, құжаттар жинақтары кеңінен пайдаланылды.

Зерттеу жұмысында Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік архивінің 693-ші қорының 1-ші тізбесі (ҚазАССР-ның Халық ағарту комиссариаты жанындағы Қазақстанды зерттеу қоғамы), 81-ші қоры (Қырғыз (қазақ) АКСР Халық ағарту комиссариаты) негізінде талданып жазылды. Онда Қазақстанды зерттеу қоғамы туралы, сондай-ақ кітапханалар, музейлер, клубтар және т.б. жайлы деректер сақталған. Қазақстан Республикасының Президенті архивінің келесі қорлары: 139 қор — (РК(б)П-ның Қырғыз (қазақ) комитеті, Қырғыз (қазақ) облыстық партия комитеті), 140 қор — (РК(б)П Қырғыз (қазақ) өлкесінің облыстық партия бюросы) молынан пайдаланылды.

Сондай-ақ құжаттар мен материалдардың жинақтарынан: «Библиотечное дело в Казахстане 1918–1945 гг.» (1990), «История образования в Казахстане в архивных источниках (20–30 годы XX века)» (2022) көптеп қарастырылды.

Мақала жазу барысында салыстырмалы, тарихи-мәдени, сипаттау және т.б. әдістер қолданылған. Аталған әдістер тақырыпты кеңінен ашуға көмегін тигізді. Архив құжаттары мен мәліметтеріне талдау жасалынды.

Талқылау

XX ғасырдың бірінші ширегіндегі кітапхана ісінің қалыптасуы мен дамуына қатысты зерттеулер мен еңбектерді атап айтатын болсақ, Р.Б. Сүлейменов пен Х.И. Бисеновтың (Сүлейменов, Бисенов, 1967:415), И.М. Қозыбаевтың (Козыбаев, 1990: 272), А.Б. Галиевтің (Галиев, 1998: 139), С.Ш. Ахметованың (Ахметова, 1982: 168), Н. Дәулетова мен К. Нұрахметова (Дәулетова, Нұрахметова, 1994: 88), Ә.К. Шашаев және т.б. зерттеулерінен мол мағлұматтарды алуға болады.

Аталған тақырып бойынша диссертациялық жұмыстар жазылған. Мысалы, 2010 жылы Б.С. Асанованың «Қазақстандағы кітапхана ісінің даму тарихы (1920–1960 жж.)» (Асанова, 2010) атты кандидаттық диссертациясында кеңестік кезеңдегі кітапхана ісінің дамуының ерекшеліктері мен қиыншылықтарына, кітапхана қызметкерлерін даярлау ісі мен олардың қызметі туралы, 1920–1925 жылдар аралығындағы кітапханалардың азаюы мен көбею деңгейі де жазылған. Ал А.Т. Селкебаеваның «Қазақ АКСР Халық ағарту комиссариаты жанындағы Қазақстанды зерттеу қоғамы: құрылуы мен қызметінің тарихы (1920–1936 жж.)» (Селкебаева, 2005) кандидаттық диссертациясында «Талап» қоғамының, Қазақстанды зерттеу қоғамының қызметтері туралы айтқан.

Зерттеу нәтижесі

XX ғасырдың 20-жылдары Қазақстандағы білім беру жүйесін ұйымдастыруда Халық ағарту комиссариаты қызметінің рөлі зор. Оның мүшесі А. Байтұрсыновтың 1921 жылғы баяндамасында елдегі экономикалық құлдырау, материалдық ресурстардың жетіспеушілігі салдарынан мәдени-экономикалық дамуы жағынан тоқтап қалғандықтан, оны қайта жандандыру жұмыстарын жүргізу жайлы айтқан болатын. Мысалы, 1921 жылы бірқатар мектептер ашу көзделген, соған байланысты мектеп кадрларын дайындау үшін 1921 жылдың бірінші жартысында әрбір уездер мен аудандарда (4 айлық) қысқа мерзімді педагогикалық курстар ашылған. Бірақ көптеген мектептердің терезелері, есіктері болмай, ал мектеп жасындағы балалар мектепке киетін аяқ-киімдері болмағандықтан, Халық ағарту комиссариаты 10 000 терезеге әйнек, 100 000 киімдер мен аяқ-киімдер жиынтығымен қамтамасыз еткен (ҚР ПА. 140-қ. 1-т. 74-іс. 6-п.). Аз уақыт ішінде республикада 1 сатылы мектептер ашылып, әр түрлі салада білім беру қолға алынған болатын. Бірақ бұл бастамалардың барлығы арнайы оқытушылардың жетіспеушілігінен, олардың материалдық қамтамасыз етілмеуінен, елдегі саяси, экономикалық, ашаршылық салдарынан және т.б. кедергілердің арқасында басталған жұмыстар аяқсыз тоқтап, білім беру жүйесіне кері әсерін тигізген еді.

XX ғасырдың бірінші ширегінде сауатсыздықты жоюға байланысты арнайы Орталық төтенше комиссия құрылып, жоғарыда айтылғандай жұмыстар атқарылған. Қазақстандағы сауатсыздықты жоюда орта, кәсіби техникалық, жалпы білім беру, кадрларды даярлау, ғылыми-зерттеу ғимараттардың, кітапхана, музейлердің қызметін жандандыру бірге жүрген. Мысалы, әрбір ауылдарда мектеп жасындағы балаларға ғана емес, халыққа да қызмет ете алатын кітапханалар, халық үйлері, клубтар және т.б. ашылған.

Бүкіл еліміздегі тәрізді Кеңестік Қазақстандағы кітапхана ісінің дамуына 1920 жылы 3 қарашада В.И. Ленин қол қойған РКФСР Халық комиссарлар Кеңесінің «РКФСР-дағы кітапхана ісін орталықтандыру» туралы декретінің үлкен маңызы болды. Осы тарихи құжаттың негізінде ҚазАКСР Халық комиссарлар Кеңесі 1921 жылы 19 сәуірде қабылдаған «ҚазАКСР-дегі кітапхана ісін орталықтандыру туралы» декретінде «Халық ағарту комиссариаты жүйесіндегі барлық кітапханалар мен басқа ведомстволар, мекемелер және қоғамдық ұйымдардың барлық кітапханаларының бәрі де көпшілікке бірдей қызмет ететін бірыңғай кітапхана желісіне бірігіп, республиканың саяси-ағарту Бас комитетінің және оның жергілікті жердегі органдарының қарамағына беріледі» - деп жазылады (Дәулетова, Нұрахметова, 1994: 34)

XX ғасырдың 20-шы жылдары ғылыми-зерттеу жұмыстарының жүйелі жүргізілуіне тигізген оң әсерлерінің бірі кітапхана жұмысының жүйеленуі. Революцияға дейін Қазақстанда 139 кітапхана болды, оның жалпы қоры 98 мың кітап болды. Азамат соғысына, ашаршылыққа байланысты олардың саны күрт азайды. 1921 жылы сәуірде Қазақстан үкіметі республикада кітапхана ісін орталықтандыру және кітапхана коллекторын құру туралы қаулы қабылдады .

Билік алмасуынан кейін Орынбор қаласында орналасқан кітапханалар қараусыз қалды. Тіпті кітаптардың ұрлану жайттары да кездескен. Халыққа білім беру бөлімінің кітапханашысы С.М. Петровтың мәлімдеуінше, қызыл әскердің Ташкент сияқты басқа қалаларға ауыстырылған басшылары өздерімен бірге кітап алып кетуге тырысатын. Нәтижесінде барлық картографиялық материал жоғалып, Орта Азия туралы құнды монографиялар қолды болып кеткен (Қазақстандағы оқу-ағарту жүйесі..., 2022: 112). КССР-дағы кітапхана ісінің жағдайын сипаттайтын болсақ, көптеген губернияларда кітапхана ісі нашар жағдайда болған еді. Оған атап айтар болсақ, оқытылған жұмыскерлердің болмауы, кітапхана үшін керекті орындардың, жарықтың болмауы, қысқы уақыттарда жылу болмай, кітапхана бөлмелерінің суық болуы сияқты себептер әсер еткен. Ал, Қазақстанды зерттеу қоғамы құрылғаннан кейін кітаптардың көпшілігі жиналып, кемшіліктері болғанмен де біршама ретке келтірілген.

Қазақстанды зерттеу қоғамы 1920 жылдары еліміздің әртүрлі аймақтарында кітапханалар құруға және ұйымдастыруға айтарлықтай күш салды. Қазақ халқының тарихына, мәдениетіне, тіліне назар аудара отырып, халық кітапханалары, ұлттық кітап қорлары, мамандандырылған кітапханалар құрылды. Бұл Қазақстандағы білім мен мәдени құндылықтарға қолжетімділікті кеңейтуге мүмкіндік берді.

Қазақстанды зерттеу қоғамы кітапханалардың ұйымдастырып, кітапханадағы кітаптарды жүйелі түрде ретке келтіру 1923 жылдың 1 шілдесінен басталған. Бұған дейін кітапханадағы кітаптар бір жерден екінші жерге көшіріліп, бір жүйелілік болмағандықтан әр жерде шашылып, жыртылып жатқан болатын. Кітаптардың негізгі қорын Орынбордағы Ресей географиялық қоғамы; Орынбор Ғылыми архив комиссиясы; Археология Институтының Орынбор бөлімшесі кітапханасының кітаптары құрады (ҚР ОМА. 693-қ. 1-т. 17-і. 13-п.).

Кітаптар негізгі он бөлімге бөлінген. Ескі кітаптар жеке қойылған; шетел кітаптары тіліне қарай бөлек топқа бөлінген (ағылшын, француз және неміс тіліндегі кітаптар бөлек, басқа тілдердегі кітаптар бөлек жиналған). Қазақстанды зерттеу қоғамының атқарған маңызды міндеттерінің бірі кітапханалар үшін кітап қорын қалыптастыру болды. Түрлі тақырыптар, соның ішінде тарих, әдебиет, ғылым және мәдениет бойынша кітаптарды жинақтау және сатып алу белсенді жүргізілді. Осылайша кітапхана қорын дамыту мен байытуға негіз жасалды.

Бөлімдерге бөлініп, белгілі бір жүйеге, тәртіпке келтірілген кітаптардың саны төмендегідей (ҚР ОМА. 693-қ. 1-т. 17-іс. 13, 14-пп.):

Бөлімдер бойынша	Кітаптар саны (томдар бойынша)
0. Жалпы бөлім бойынша	2938 том
2. Дін бөлімі бойынша	975 том
5. Нақты ғылымдар бойынша	2261 том
9. Тарих ғылымдары бойынша	1915 том
91. География	800 том
92. Биография	23 том
Барлығы	8912 том

Кітапхана ісін ұйымдастыру кезеңінде алдыда кітапханамен жекелеген тұлғалармен қатар, қоғамдық ұйымдар мен олардың өкілдері пайдалана алатындай кітаптарды өңдеу бағытында жұмыстар атқарылды.

Барлық аудандар үшін әдебиеттермен қамтамасыз етуді ретке келтіру және қызмет ету мақсатында кітапханалар келесідей түрлерге бөлінген:

а) Әрбір губерния мен уездік қалаларда ұйымдастырылған және барлық алынған кітаптарды қамтитын қалалық, орталық кітапханалар;

б) Орталық кітапханалардың филиалдары болып табылатын және қалалық аудандарға қызмет ететін қалалық және аудандық кітапханалар;

в) Ауылдық аудандарға қызмет ететін және жылжымалы ауылдық кітапханалардың негізі болып табылатын болыстық кітапханалар;

г) ауылдағы ағартушылықтың алғашқы ұяшықтары болып табылатын және әрбір елді мекенде ұйымдастырылатын халық үйлері;

д) жеке ұйымдастырылған халық тобына қызмет ететін және болыстар мен аудандарға тіркелген жылжымалы кітапханалар. (ҚР ОМА. 81-қ. 1-т. 216-іс. 57-58-п.)

1-кесте. 1921 жылдың аяғына қарай қызмет көрсетіп отырған кітапханалар (ҚР ОМА. 81-қ. 1-т. 220-іс. 23-п.)

Кітапханалар саны					
Губерния ағаулары	Қалалық Орталық	Қалалық аудандық	Болыстық	Халық үйлері тұсындағы	Барлығы
Орынбор	8	21	62	291	382
Ақтөбе	1	2/1	5/1	3/1	11/32
Қостанай	2/1	7/3	38/6	296	343/10

Семей	6/1	13/5	58	126/5	203/11
Ақмола	4	25/6	54	170/30	253/36
Орал	5	16	4	41	66
Бөкей	1	-	3	-	4
Адай уезі	1	3	3	-	7
Барлығы	30	102	234	963	1329

Қалалық Орталық кітапханалар әрбір қалада бар. Қалалық аудандық кітапханалар тек ірі қалаларда ғана бар. Ал болыстық болса әр болысқа біреуден деп есептелінген. Бөлшекпен орыс және қазақ халықтары кітапханаларының саны көрсетілген. Кестеден байқағанымыздай, қазақ халқына арналған кітапханалардың аздығы.

1921 жылдың соңында республикада барлық типтік және ведомстволық кітапханалар саны 662-жетті, оның ішінде 420-көпшілік кітапхана болса, соның 111-қалаларда, 309-болыстық орталықтар мен селоларда орналасқан еді. Село тұрғындары мұнымен қатар шағын кітапханалары бар 1256 оқу үйінен кітаптар алып тұрды (Дәулетова, Нұрахметова, 1994: 38)

«Талап» қоғамы құрған кітапхана келесі бөлімдерден тұрған:

1. Анықтамалық
2. Географиялық
3. Жаратылыстану тарихы
4. Этнографиялық
5. Материалдық және рухани мәдениет тарихының тараулары бар тарихи
6. Филологиялық
7. Әдебиет тарихы
8. Қоғамдық тарихи
9. Ғылыми педагогикалық

Осындай кітапхана ұйымдастыруға 1 жылға 8871 рубль алтын немесе 203.145 рубль және 9 тиын ақшалай қажет (ҚР ОМА. 693-к. 1-т. 18-іс. 1-2 пп.). Сондай-ақ «Талап» қоғамы кітапхана құруда әдебиеттермен танысып оқу үшін оқу залын қамтамасыз етуге де көңіл бөлген.

Кітапхана ісінің негізгі мәселелерінің бірі – кітапханаларды кітаппен қамтамасыз ету болды. Осыған байланысты кітапхана бөлімі өзінің алғашқы күндерінен бастап барлық кітап қорын орталықтандыру қажет деп санай отырып, белгілі бір ұстанымға ие болды. Алайда, жоғары тұрған инстанциялар мен басшы тұлғалар осы саладағы кітапхана бөлімінің ұсынысын мүмкін емес деп тапты, нәтижесінде кітапханаларды әдебиетпен қамтамасыз ету ісі бірқатар қайта құрулардан өтіп жатты.

Әсіресе, қазақ тұрғындарына ана тілінде қызмет ететін арнайы кітапханалар ұйымдастыру жөнінде нұсқаулар беріліп тұрғанымен олардың саны іс жүзінде өте аз болды. Оның басты себебі, қазақ тіліндегі әдебиеттің тым аздығы болатын. 1922 жылы 1 қаңтарда республикада небары 30 тұрақты және 30 көшпелі қазақ кітапханалары болды. Оның өзіндегі әдебиеттің басым көпшілігі

татар тілінде болғандықтан көбіне «мұсылман» кітапханалары деп аталатын (Дәулетова, Нұрахметова, 1994: 38).

«Аз ұлттар білім беру бөлімшесінің татар-қазақ секциясы» осыған байланысты Қазан мен Уфа қалаларынан оқулықтар мен әдебиеттер алдырады. Бірақ оларды қазақ мектептерінде пайдалану мазмұны мен орфографиясы жағынан қиындықтар туғызды. Татар-қазақ секциясы Қазақ Ағарту халық комиссариатымен байланыс орнатып, Қазақстан тарапы 1921 жылдың басында қажетті оқулықтармен қамтамасыз етуге уәде береді. Дегенмен, қазақ мектептерінің қиын жағдайын ескере отырып, татар-қазақ секциясы әр қазақ мектебіне мұғалімдерге арналған нұсқаулық ретінде бір-бір татар оқулығынан жіберді. Сатып алынған және жіберілген оқулықтар мен әдебиеттердің саны келесі кестеде көрсетілген (Қазақстандағы оқу ағарту жүйесі..., 2022: 144–145):

Қабылданған	Оқулықтар	Әдебиеттер	Барлығы
Татар тілінде	29.564	18.820	42.384
Қазақ тілінде	1000	34.798	35.793
Барлығы	30.564	47.613	78.177

«Талап» қоғамы кітапхана-оқу залынан бөлек, қырғыз тіліне үкіметтің қаулылары мен өкімдерін де, партиялық және ведомстволық әдебиеттердің де аудармаларын жақсарту үшін арнайы аудармашылар бюросын ұйымдастыруды өз мойнына алған. Өкінішке орай, қырғыз (қазақ) мектебіне аса қажетті бұл оқу құралдарын шығаруға Халық Комиссарлар Кеңесі тарапынан қаржы бөлінбегендіктен, олар басылып шығарыла қоймады (ҚР ОМА. 693-қ. 1- т. 7-іс. 4-5 пп.).

Қазіргі ғылыми ойдың қажеттіліктерін қанағаттандыратын негізгі кітапхана өзегін жасау үшін кем дегенде 2500 том қажет болады және бұл негізгі және мұқият таңдалған қор жыл сайын шамамен 200 томға кеңейтілуі керек. Сонымен қатар, кітапхана тиісті журналдар мен газеттерді шығарып алуды қамтамасыз етуі керек болған.

Қорытынды

Қорытындылай келе, XX ғасырдың 20-жылдарында Қазақстан кітапханалары өңірдегі білім мен мәдениеттің маңызды өзегі рөлін атқарғанын атап өтуге болады. Олар білім мен ақпарат көзі ғана емес, мәдени мұраны сақтау мен жеткізу орталықтары болды.

Кітапханалар оқу материалдары мен ғылыми дереккөздерге қолжетімділікті қамтамасыз етіп, білім саласының дамуына үлес қосты, бұл халықтың білім деңгейін көтерді. Олар адамдардың өзін-өзі тәрбиелеуі мен тұлғалық дамуына, ой-өрісі мен танымдық мүмкіндіктерінің кеңеюіне де үлес қосты.

Кітапханалардың мәдени маңызы Қазақстанның мәдени мұрасын сақтау және насихаттау болды. Олар ұлттық бірегейлік пен мәдени өзіндік сананы нығайтуға ықпал еткен бірегей тарихи құжаттардың, өлке халықтарының ана тілдеріндегі әдебиеттердің қоймасы болды.

XX ғасырдың 20-жылдарында Қазақстанның білім беру саласындағы кітапханалардың рөлі баға жетпес болды, қоғамның интеллектуалдық және мәдени дамуына, сонымен қатар оның тарихи-мәдени құндылықтарының сақталуына әсер етті.

ДЕРЕККӨЗДЕР

ҚР ОМА – Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік архиві

ҚР ПА – Қазақстан Республикасы Президент архиві

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Асанова (2010). Қазақстандағы кітапхана ісінің даму тарихы (1920-1960 жж.): Тарих ғылымд. Канд. Ғылыми дәр. Алу үшін дайынд. Дис. – Алматы, 2010. – 30 б.

Ахметова (1982). *Ахметова С.Ш.* Историческое краеведение в Казахстане. Алма-Ата: Казахстан, 1982. 168 с.

Галиев В.З. (1998). Библиотечное дело в Казахстане /вторая половина XIX – начало XX веков/. – Алматы, 1998. – 139 с.

Дәулетова Н., Нұрахметова К. (1994). Қазақстандағы кітапхана ісінің тарихы. – Алматы»Білім», 1994. – 88 б.

Козыбаев М.К. (1990). Создание научно-исторических центров в Казахстане, формирование кадров историков-марксистов. В кн.: Историческая наука Советского Казахстана (1917–1960 гг.): Очерки становления и развития. – Алма-Ата: Ғылым, 1990. – С. 272 (с.10);

Культурное строительство (1965). *Культурное строительство* в Казахстане (1918–1932 гг.) Сборник документов и материалов. / Сост.: М.А. Абдулкадырова, С.С. Голубятников, А.Г. Кукушкина и др. Алма-Ата: Казахстан, 1965. 300 с.

Қазақстандағы оқу-ағарту жүйесі (2022). тарихы мен тағылымы (1920–1930 жылдар) Ұжымдық монография. [Авт.: А.Т. Қайпбаева, О.Х. Мұхатова, А.М. Әбікей т.б.]. / Алматы: «Мадияр» ЖК, 2022. 320 б.

Сүлейменов Р.Б., Бисенов Х.И. (1967). Социалистический путь культурного прогресса отсталых народов (История строительства советской культуры Казахстана. 1917-1965 гг.) – Алма-Ата, 1967. – 415 с.

SOURCES

Central state archive of the Republic of Kazakhstan

Archive of the president of the Republic of Kazakhstan

REFERENCE

Asanova B.S. (2010). Kazakstandagy kitaphana isinin damu tarihy (1920-1960 zhzh.) [History of the development of librarianship in Kazakhstan (1920–1960.): Tarih gylymd. kand. gylymi dar. alu ushin daiynd. dis. – Almaty, 2010. – 30 p. [In Kaz.]

Ahmetova S.Sh. (1982). Istoricheskoe kraevedenie v Kazahstane [Historical revival in Kazakhstan]. Alma-Ata: Kazahstan, 1982. 168 p. [In Rus.]

Galiev V.Z. (1998). Bibliotечноe delo v Kazahstane /vtoraja polovina XIX – nachalo XX vekov/ [Bibliotechnical work in Kazakhstan /the second half of the XIX-beginning of the XX century/]. – Almaty, 1998. – 139 p. [In Rus.]

Dauletova N., Nurahmetova K. (1994). Kazakstandagy kitaphana isinin tarihy [History of librarianship in Kazakhstan]. – Almaty «Bilim», 1994. – 88 p. [In Kaz.]

Kozybaev M.K (1990). Sozdanie nauchno-istoricheskikh centrov v Kazahstane, formirovanie kadrov istorikov-marksistov [Creation of scientific and historical centers in Kazakhstan, formation of personnel of history-Marxists]. V kn.: Istoricheskaya nauka Sovetskogo Kazahstana (1917-1960 gg.): Oчерki stanovleniya i razvitiya. – Alma-Ata: Gylym, 1990. – p.272 (p.10); [In Rus.]

Kul'turnoe stroitel'stvo (1965). Kul'turnoe stroitel'stvo v Kazahstane (1918–1932 gg.) Sbornik

dokumentov i materialov [cultural construction in Kazakhstan (1918–1932 GG.) Documents and materials]. / Sost.: M.A. Abdulkadyrova, S.S. Golubjatnikov, A.G. Kukushkina i dr. Alma-Ata: Kazakhstan, 1965. 300 p. [In Rus.]

Kazakstandagy oku-agartu zhuiesi (2022). Kazakstandagy oku-agartu zhuiesi: tarihy men tagylymy (1920-1930 zhyldar) Uzhyndyk monografiya [Educational system in Kazakhstan: history and lessons (1920-1930) collective monograph.]. [Avt.: A.T. Kaipbaeva, O.Kh. Muhatova, A.M. Abikei t.b.]. / Almaty: «Madiyar» ZhK, 2022. 320 p. [In Kaz.]

Suleimenov R.B., Bisenov H.I. (1967). Socialisticheskii put' kul'turnogo progressa otstalyh narodov (Istoriya stroitel'stva sovetskoi kul'tury Kazahstana. 1917–1965) [Socialist way of cultural progress of retired people (History of construction of Soviet culture of Kazakhstan. 1917-1965)]– Alma-Ata, 1967. – 415 p. [In Rus.]

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

А.Е. Әбілқасымова, Б.Р. Қасқатаева, Е.А. Тұяқов, А.А. Бажи, А.Н. Умиралханов ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ОРТА МЕКТЕП ПЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МАТЕМАТИКАНЫ ОҚЫТУДЫҢ САБАҚТАСТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	7
А.Г. Аубакир, А.Д. Майматаева, С.В. Суматохин, Д.У. Сексенова БОЛАШАҚ БИОЛОГ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	26
А.Б. Бахтыбай, Т.А. Турмамбеков АСТРОНОМИЯНЫҢ КЕЙБІР ТАҚЫРЫПТАРЫН ОҚЫТУДА ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	45
А.Ш. Ермекбаева АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ДАҒДЫЛАРЫН ЖАҚСARTУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ БЕЙНЕЛЕРДІ ПАЙДАЛАНУ.....	55
С.Ж. Жанжигитов БОЛАШАҚ ЗАҢҒЕРЛЕРДІҢ КӘСІБИ ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МОДЕЛІ.....	66
Э.Б. Жаппарбергенова PVL ТЕХНОЛОГИЯСЫН ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫНА ЕНГІЗУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	81
С. Жорабай, К. Мамирова, Д. Садыкова БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ САКРАЛДЫ ЖЕРЛЕР ТУРАЛЫ ТҮСІНІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	94
Г.Е. Жумағалиева, А.Р. Райымқұлова, Ә.Е. Әбуов, А. Айпенсова, Н.Б. Бахытбек БОЛАШАҚ МАМАНДАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ.....	108
Г. Жусупкалиева, Б. Қуанбаева, Г. Салтанова, А. Тумышева, М. Рахметов ФИЗИКАЛЫҚ ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ ҮДЕРІСІНДЕ STEM ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ.....	119
С.Ж. Ибадуллаева, Г.М. Байхожаева, С.К. Таженова, А.Ж. Берденқұлова, П.Ж. Нағашыбаева БИОЛОГ МҰҒАЛІМДІ ДАЯРЛАУДА БИОАЛУАНТҮРЛІЛІК ТУРАЛЫ БІЛІМДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	131
А.И. Исаев, Ш.М. Алимова, Н.Д. Қошанова, Э.К. Ибрагимова, Б.З. Умиров ПӘНДІК-ТІЛДІ КІРКІТІРЕ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНДА СКАФФОЛДИНГ ӘДІСІН ІСКЕ АСЫРУ АРҚЫЛЫ БИОЛОГИЯ САБАҒЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ.....	143
Н.С.Кожамқұлова, Д.Т.Танирбергенова, Б.Б.Атабекова БІЛІМ БЕРУ МЕНЕДЖЕРЛЕРІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ.....	158
А.Н. Конкабаева, Н.Н. Конкабаева, Р.Ж. Мрзабаева XX ҒАСЫРДЫҢ 20-ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ КІТАПХАНАЛАРДЫҢ РӨЛІ.....	168
К. Құлшаш, Ж.Б. Шілдебаев ОРТА МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРАУДА ІС-ӘРЕКЕТТІ ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	179
А.Ж. Мурзалинова, А.А. Жайтапова, Л.С. Альмагамбетова, Г. Дянкова, Н.Т. Уалиева АУЫЛ МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ ДАМЫТУ ЭКОСИСТЕМАСЫНДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІК БАСҚАРУ.....	197
Т. Мырзабеков, Г. Жетпісбаева, Ш. Алтынбеков ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МАТЕМАТИКА САЛАСЫНДАҒЫ ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	218
К.К. Сагадиева, С.А.Иванова, Н.В. Докучаева, Д.Б. Тілеумбетова ТЕХНИКАЛЫҚ ЖОО СТУДЕНТТЕРІНІҢ ЗЕРТТЕУ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕГІ ҒЫЛЫМИ ӘЛЕУЕТІН ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМЫТУ.....	234

Р. Садыкова, Э. Джансеркеева, Қ. Құбдашева, В. Юлдашева САРАЛАП ОҚЫТУ – ОҚУ ПРОЦЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ФОРМАСЫ РЕТІНДЕ.....	247
Г.А. Сейдуллаева, Ж.Б. Жардамалиева, Г.Ж. Жалелова, К.А. Сундеткалиева СТУДЕНТТЕРДІҢ СӨЙЛЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ БАСЫМ БАҒЫТТАРЫ.....	260
С.Ж. Турикпенова, М.Н. Оспанбекова, А.Д. Рыскулбекова БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ АРТ-ТЕХНОЛОГИЯ НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУЫҒА ДАЯРЛАУ.....	276
Қ.Ж. Утеева, А.К. Олжасва, Б.Б. Атабекова, К.А. Абдреймова, А.Т. Кенжебаевна ЖЕТКІНШЕКТЕР САНАСЫНДА ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУЫҒА ДАЯРЛАУ.....	291

ЭКОНОМИКА

М.Х. Абдинова, А.Е. Ажарбаева КОММЕРЦИЯЛЫҚ БАНКТИҢ НЕСИЕ ТӘУЕКЕЛІН БАСҚАРУ: МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ШЕШІМДЕР («ХАЛЫҚ БАНК» АҚ МЫСАЛЫНДА).....	304
Ш.К. Абикенова, Ш.Т. Айтимова, Г.С. Сағтарова, А.Б. Бекмагамбетов, Ә.Е.Төлепов ҚАЗАҚСТАННЫҢ КӨМІР ШАХТАЛАРЫНДА БОЛҒАН ӨНДІРІСТІК ЖАРАҚАТТАНУДЫҢ СТАТИСТИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРІН ТАЛДАУ.....	317
Л.Т. Ақильжанова, А.Т. Жансейтов, А.Б. Мыржықбаева, С.Б. Байбосынов ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ МЕН ОРНЫҚТЫ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕТІН ҚАРЖЫЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ЖОСПАРЛАУ.....	330
Ж.З. Баймукашева, Г.Б. Танирбергенова, А.А. Кудайбергенова, Э.С. Балапанова, М.Н. Нургабылов ҚАЗАҚСТАНДА ӘЙЕЛ КӘСІПКЕРЛІГІН ДАМУЫ: МӘСЕЛЕЛЕР МЕН БОЛАШАҒЫ.....	347
Э.С. Балапанова, М.Д. Каримова, А.Т. Исаева, З.У. Джубалиева, Р.К. Арзикулова ЕДТЕСН ЖОБАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ЕСЕПТЕУ “МАРКЕТПЛЕЙСТЕРДЕГІ МИЛЛИОН”.....	365
Б. Бимбетова, Ж. Кенжин, Г. Жанибекова, Ж. Кинашева ӘЛЕУМЕТТІК КӘСІПКЕРЛІК: ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ РӨЛІ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІ.....	378
Н. А. Гумар, М. Я. Имрамзиева, Г. Қ. Жанибекова, Ш.Е.Шалбаева, С.Н.Изеев ҚАЗАҚСТАН ЭКОНОМИКАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА БАНК СЕКТОРЫН ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ.....	392
Л.М. Давиденко, А.Н. Бейсембина, С.К. Кунызова, М.К. Каримбергенова, Н.М. Шеримова, А.Ж. Кунызова АДАМИ КАПИТАЛДЫҢ ҚҰНЫН АРТТЫРУ АРҚЫЛЫ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ДАМУЫ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БРЕНДИНГТІ ІЛГЕРІЛЕТУ.....	404
Г. Жамбылова, Г.Даулиева, Г. Сағындықова, Ү. Юсупов, М. Есбусинова АУЫЛШАРУАШЫЛЫҚ КЕШЕНІН МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ.....	419
Н.Б. Жарқынбаева, Б. Вольф КӘСІПОРЫНДАРДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАР ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҰЙЫМДАСТЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚҚА ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ИНТЕЛЛЕКТНІҢ ӘСЕРІ.....	433
Д. Жуламанова ТАЛАНТТАРДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ GIG-ЭКОНОМИКА: БИБЛИОМЕТРИЯЛЫҚ ТАЛДАУ.....	451
Кенжин Ж. Б, Кунызов Е.К, Серик Серикбаев, М.Жанат, Дюсенгазина Н. Н, Л.А. Шафеева АЙМАҚТЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫ (ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ МЫСАЛЫ): ҚИЫНДЫҚТАР, СТРАТЕГИЯЛАР ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ.....	463
А.К. Кожаметова, А.Б. Есмұрзаева ЖАСЫЛ ЭНЕРГЕТИКАҒА КӨШУ: ҚАРЖЫЛАНДЫРУ НАРЫҒЫНА, ИНВЕСТИЦИЯЛАРҒА ЖӘНЕ ТҰРАҚТЫ БОЛАШАҚҚА АРНАЛҒАН САЯСАТҚА ЖАН-ЖАҚТЫ ШОЛУ.....	481
Б.Б. Мубарақова, Д.С. Уразалимова, Г.Ж. Рысмаханова, Н.С. Кафтункина, Л.З. Паримбекова, А.Ж. Мусина ҚР ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСІПКЕРЛІГІН ДАМУЫ АРҚЫЛЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУ.....	497

Н.А. Нүрсейіт

ҚОЛМА-ҚОЛ АҚШАСЫЗ АЙНАЛЫМҒА КӨШУДІҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ
МЕН КЕМШІЛІКТЕРІ.....511

А. Оразғалиева, Г. Сағындықова, Г. Жанибекова, Р. Малаева, Ж. Кинашева
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫССЫЗДЫҚ МӘСЕЛЕСІНІҢ
ШЕШІЛУ ЖОЛДАРЫ.....531

Ф.Д. Салқынбаева, Г.Ж.Таяуова, А.И.Есентурлиева, Г.Б.Бермухамедова, Ч.Дабабрата
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІГІ.....546

Уалтаева А.С., Атабаева Ф.К., Уалтаев М.Д.
1920 ЖӘНЕ 2020 ЖЫЛДАРДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ЖҰМЫСТЫҢ ЖАҢА ФОРМАЛАРЫ.....560

Н.Ж.Уразбаев, Б.К.Нурмаганбетова, А.Ж.Наурызбаев, Б.Х.Айдосова, А.Б.Алибекова,
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МҰНАЙ-ГАЗ КОМПАНИЯЛАРЫНЫҢ «ЖАСЫЛ»
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНДАҒЫ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН ҚАРЖЫЛЫҚ
БАҒАЛАУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ.....573

Ж.А. Шанайбаева, Л.М. Сембева, А.Б. Алибекова
ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕНІ ЕСКЕРЕ ОТЫРЫП, СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ
ОРГАНДАРЫНЫҢ САРАПТАМАЛЫҚ-ТАЛДАМАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН ЖЕТІЛДІРУ.....592

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

А.Е. Абылкасымова, Б.Р. Каскатаева, Е.А. Туяков, А.А. Бажи, А.Н. Умиралханов О ПРОБЛЕМЕ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ МАТЕМАТИКЕ В ШКОЛЕ И ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ВУЗЕ КАЗАХСТАНА.....	7
А.Г. Аубакир, А.Д. Майматаева, С.В. Суматохин, Д.У. Сексенова ФОРМИРОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ.....	26
А.Б. Бахтыбай, Т.А. Турмамбеков ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ НОВЫХ ПОДХОДОВ В ПРЕПОДАВАНИИ НЕКОТОРЫХ ТЕМ АСТРОНОМИИ И АСТРОФИЗИКИ.....	45
А.Ш. Ермакбаева ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДЕОРОЛИКОВ В КАЧЕСТВЕ ИНСТРУМЕНТА ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	55
С.Ж. Жанжигитов ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ.....	66
Э.Б. Жаппарбергенова ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ВНЕДРЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ PBL В ОБРАЗОВАТЕЛЬНУЮ ПРОГРАММУ ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК.....	81
С. Жорабай, К. Мамирова, Д. Садыкова МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПОНЯТИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ О САКРАЛЬНЫХ МЕСТАХ.....	94
Г.Е. Жумагалиева, А.Р. Раимкулова, А.Е. Абуов, А. Айпеисова, Н.Б. Бахытбек ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ.....	108
Г. Жусупкалиева, Б. Куанбаева, Г. Салтанова, А. Тумышева, М. Рахметов ИСПОЛЬЗОВАНИЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ РЕШЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЗАДАЧ.....	119
С.Ж. Ибадуллаева, Г.М. Байхожаева, С.К. Таженова, А.Ж. Берденкулова, П.Ж. Нагашыбаева ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЗНАНИЙ О БИОРАЗНООБРАЗИИ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЯ-БИОЛОГА.....	131
А.И. Исаев, Ш.М. Алимова, Н.Д. Кошанова, Э.К. Ибрагимова, Б.З. Умиров ОРГАНИЗАЦИЯ УРОКА БИОЛОГИИ ЧЕРЕЗ РЕАЛИЗАЦИЮ МЕТОДОВ СКАФФОЛДИНГА В ТЕХНОЛОГИИ ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОГО ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ.....	143
Н.С. Кожамкулова, Д.Т. Танирбергенова, Б.Б. Атабекова МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ МЕНЕДЖЕРОВ ОБРАЗОВАНИЯ.....	158
А.Н. Конкабаева, Н.Н. Конкабаева, Р.Ж. Мрзабаева РОЛЬ БИБЛИОТЕК В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ КАЗАХСТАНА В 20-Е ГОДЫ XX ВЕКА.....	168
К. Кулшаш, Ж.Б. Чилдибаев МЕТОДИКА ИССЛЕДОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ПОВЫШЕНИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ СТАРШЕ КЛАССНИКОВ.....	179
А.Ж. Мурзалинова, А.А. Жайтапова, Л.С. Альмагамбетова, Г. Дянкова, Н.Т. Уалиева УПРАВЛЕНИЕ ДЛЯ СОТРУДНИЧЕСТВА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ЭКОСИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧИТЕЛЕЙ СЕЛЬСКОЙ ШКОЛЫ.....	197
Т. Мырзабеков, Г. Жетписбаева, Ш. Алтынбеков МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ОБЛАСТИ МАТЕМАТИКИ.....	218
К.К. Сагадиева, С.А. Иванова, Н.В. Докучаева, Д.Б. Тлеумбетова РАЗВИТИЕ НАУЧНОГО ПОТЕНЦИАЛА И ИННОВАЦИОННОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА В ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	234

Р. Садыкова, Э. Джансеркеева, К. Кубдашева, В. Юлдашева
ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА247

Г.А. Сейдуллаева, Ж.Б. Жардамалиева, Г.Ж. Жалелова, К.А. Сундеткалиева
ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
СТУДЕНТОВ260

С.Ж. Турикпенова, М.Н. Оспанбекова, А.Д. Рыскулбекова
ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ
СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ АРТ-ТЕХНОЛОГИИ276

К.Ж. Утеева, А.К. Олжаева, Б.Б. Атабекова, К.А. Абдреймова, А.Т. Кенжебаева
ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЦЕННОСТЕЙ В СОЗНАНИИ ПОДРОСТКОВ291

ЭКОНОМИКА

М.Х. Абдинова, А.Е. Ажарбаева
УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНЫМ РИСКОМ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА: ПРОБЛЕМЫ
И РЕШЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ АО «НАРОДНЫЙ БАНК»).....304

Ш.К. Абикинова, Ш.Т. Айтимова, Г.С. Сагтарова, А.Б. Бекмагамбетов, Ә.Е. Төлепов
АНАЛИЗ СТАТИСТИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ТРАВМАТИЗМА,
ПРОИЗОШЕДШИХ НА УГОЛЬНЫХ ШАХТАХ КАЗАХСТАНА.....317

Л.Т. Ақылжанова, А.Т. Жансейтов, А.Б. Мыржықбаева, С.Б. Байбосынов
ФИНАНСОВОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЕ
СТАБИЛЬНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ.....330

**Ж.З. Баймукашева, Г.Б. Танирбергенова, А.А. Кудайбергенова, Э.С. Балапанова,
М.Н. Нургабылов**
РАЗВИТИЕ ЖЕНСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....347

Э.С. Балапанова, М.Д. Каримова, А.Т. Исаева, З.У. Джубалиева, Р.К. Арзикулова
РАСЧЕТ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОЕКТА EDTECH “МИЛЛИОН НА
МАРКЕТПЛЕЙСАХ”.....365

Б. Бимбетова, Ж. Кенжин, Г. Жанибекова, Ж. Кинашева
СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: РОЛЬ И ВОЗМОЖНОСТИ В
СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ.....378

Н. А. Гумар, М. Я. Имрамзиева, Г. К. Жанибекова, Ш.Е.Шалбаева, С.Н.Изеев
ТРАНСФОРМАЦИЯ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ
ЭКОНОМИКИКАЗАХСТАНА.....392

**Л.М. Давиденко, А.Н. Бейсембина, С.К. Кунызова, М.К. Каримбергенова,
Н.М. Шеримова, А.Ж. Кунызова**
РАЗРАБОТКА ТЕХНОЛОГИИ И ПРОДВИЖЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО БРЕНДИНГА
ПУТЕМ НАРАЩИВАНИЯ СТОИМОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА.....404

Г. Жамбылова, Г. Даулиева, Г. Сагиндыкова, У. Юсупов, М. Есбусинова
СПЕЦИФИКА МОДЕРНИЗАЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА.....419

Н.Б. Жаркинбаева, Б. Вольф
ВЛИЯНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ОРГАНИЗАЦИОННОЕ ПОВЕДЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ.....433

Д. Жуламанова
УПРАВЛЕНИЕ ТАЛАНТАМИ И GIG-ЭКОНОМИКА: БИБЛИОМЕТРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ.....451

**Ж. Б.Кенжин, Е.К.Кунызов, С.Серикбаев, М.Жанат, Н. Н.Дюсенгазина,
Л.А. Шафеева**
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РЕГИОНЕ (НА ПРИМЕРЕ
ПАВЛОДАРСКОЙ ОБЛАСТИ): ВЫЗОВЫ, СТРАТЕГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....463

А.К. Кожаметова, А.Б. Есмурзаева ПЕРЕХОД К ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИИ: ВСЕСТОРОННИЙ ОБЗОР РЫНКА ФИНАНСИРОВАНИЯ, ИНВЕСТИЦИЙ И ПОЛИТИКИ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО БУДУЩЕГО.....	481
Б.Б. Мубаракова, Д.С. Уразалимова, Г.Ж. Рысмаханова, Н.С. Кафгункина, Л.З. Паримбекова, А.Ж. Мусина ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА РК.....	497
Н.А. Нурсейт ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ПЕРЕХОДА НА БЕЗНАЛИЧНЫЙ ОБОРОТ.....	511
А. Оразгалиева, Г. Сагиндыкова, Г. Жанибекова, Р. Малаева, Ж. Кинашева ПУТИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ БЕЗРАБОТИЦЫ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ В КАЗАХСТАНЕ....	531
Ф.Д. Салкынбаева, Г.Ж.Таяуова, А.И.Есентурлиева, Г.Б.Бермухамедова, Ч.Дабабрата ОСОБЕННОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МОЛОДЕЖНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ.....	546
Уалтаева А.С., Атабаева Ф.К., Уалтаев М.Д. НОВЫЕ ФОРМЫ ЗАНЯТОСТИ В КОНТЕКСТЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ В 1920 -Е И 2020-Е ГОДЫ.....	560
Н.Ж.Уразбаев, Б.К.Нурмаганбетова, А.Ж.Наурызбаев, Б.Х.Айдосова, А.Б.Алибекова, ФИНАНСОВАЯ ОЦЕНКА И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИЙ В «ЗЕЛЕННЫЕ» ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ НЕФТЕГАЗОВЫХ КОМПАНИЙ В КАЗАХСТАНЕ.....	573
Ж.А. Шанайбаева, Л.М. Сембева, А.Б. Алибекова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ЭКСПЕРТНО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА С УЧЕТОМ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА.....	592

CONTENTS

PEDAGOGYR

A.E. Abylkassymova, B.R. Kaskataeva, Y.A. Tuyakov, A.A. Bazhi, A.N. Umiralkhanov ON THE PROBLEM OF CONTINUITY OF TEACHING MATHEMATICS IN SCHOOL AND PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF KAZAKHSTAN.....	7
A.G. Aubakir, A.D. Maimataeva, S.V. Sumatokhin, D.U. Seksenova FORMATION OF DIGITAL COMPETENCIES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS.....	26
A.Бахтыбай, Т.А. Турмамбеков EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF NEW APPROACHES IN TEACHING SOME TOPICS OF ASTRONOMY AND ASTROPHYSICS.....	45
A.Sh. Yermekbayeva USING VIDEOS AS A TOOL TO ENHANCE STUDENTS' COMMUNICATION SKILLS DURING ENGLISH LESSONS.....	55
S.Zh. Zhanzhigitov PEDAGOGICAL MODEL OF PROFESSIONAL TERMINOLOGICAL LITERACY DEVELOPMENT OF FUTURE LAWYERS.....	66
E.B. Zhapparbergenova INTRODUCTION OF PBL TECHNOLOGY INTO THE EDUCATIONAL PROGRAM OF NATURAL SCIENCE.....	81
S. Zhorabay, K. Mamirova, D. Sadykova METHODOLOGICAL BASIS FOR FORMING STUDENTS' CONCEPT OF SACRED PLACES.....	94
G.E. Zhumagalieva, A.R. Raimkulova, A.E. Abuov, A. Aipeissova, N.B. Bakhytбек TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT OF CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS.....	108
G. Zhusupkalieva, B. Kuanbayeva, G. Saltanova, A. Tumysheva, M. Rakhmetov THE USE OF STEAM TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF SOLVING PHYSICAL PROBLEMS.....	119
S.Zh. Ibadullayeva, G.M. Baykhozhaeva, S.K. Tazhenova, A.Zh. Berdenkulova, P.Zh. Nagashybayeva WAYS OF FORMATION OF KNOWLEDGE ABOUT BIODIVERSITY IN THE PREPARATION OF A TEACHER-BIOLOGIST.....	131
G.I. Isaev, SH.M. Alimova, N.D. Kozhanova, E.K. Ibragimova, B.Z. Umirov ORGANIZATION OF THE BIOLOGY LESSON THROUGH THE IMPLEMENTATION OF SCAFFOLDING METHODS IN THE TECHNOLOGY OF SUBJECT-LANGUAGE INTEGRATED LEARNING.....	143
N.S.Kozhamkulova, D.T. Tanirbergenova, B.B.Atabekova TRAINING METHODS OF EDUCATIONAL MANAGERS.....	158
A.N. Konkabayeva, N.N. Konkabayeva, R.Zh. Murzabayeva THE ROLE OF LIBRARIES IN THE FIELD OF EDUCATION IN KAZAKHSTAN IN THE 20S OF THE 20TH CENTURY.....	168
K. Kulshash, J.B. Childibayev METHODOLOGY OF ACTION RESEARCH IN IMPROVING THE ENVIRONMENTAL FUNCTIONAL LITERACY OF HIGH SCHOOL STUDENTS.....	179
A.Zh. Murzalinova, A.A. Zhaitapova, L.S. Almagambetova, G. Dyankova, N.T. Ualiyeva MANAGEMENT FOR COOPERATION AND INTERACTION IN THE ECOSYSTEM OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF RURAL SCHOOL TEACHERS.....	197
T. Myrzabekov, G. Zhetpisbayeva, Sh. Altynbekov METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION OF RESEARCH SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE FIELD OF MATHEMATICS.....	218

K.K. Sagadieva, S.A. Ivanova, N.V. Dokuchaeva, D.B. Tleumbetova DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC POTENTIAL AND INNOVATIVE THINKING OF TECHNICAL UNIVERSITY STUDENTS IN RESEARCH ACTIVITIES.....	234
R. Sadykova, E. Janserkeyeva, K. Kubdasheva, V. Yuldasheva DIFFERENTIATED TEACHING IS A FORM OF ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS.....	247
G. Seidullayeva, Zh. Zhardamaliyeva, G. Zhalelova, K. Sundetkaliyeva PRIORITY DIRECTIONS FOR FORMING SPEECH COMPETENCE OF STUDENTS.....	260
S.Zh. Turikpenova, M.N. Ospanbekova, A.D. Ryskulbekova TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS BASED ON ART-TECHNOLOGY.....	276
K. Uteeva, A. Olshaeva, B. Atabekova, K. Abreimova, A. Kenzhebaeva THE IMPORTANCE OF THE FORMATION OF VALUES IN THE MINDS OF ADOLESCENTS.....	291

EKONOMICS

M.Kh. Abdinova, A.E. Azharbayeva CREDIT RISK MANAGEMENT OF A COMMERCIAL BANK: PROBLEMS AND SOLUTIONS (ON THE EXAMPLE OF JSC “HALYK BANK”).....	304
Sh. Abikenova, Sh. Aitimova, G. Sattarova, A. Bekmagambetov, A. Tolepov ANALYSIS OF STATISTICAL INDICATORS OF OCCUPATIONAL INJURIES THAT OCCURRED AT COAL MINES OF KAZAKHSTAN.....	317
L.T. Akilzhanova, A.T. Zhanseitov, A.B. Myrzhymbayeva, S.B. Baibossynov FINANCIAL STATE PLANNING FOR STABILITY OF THE NATIONAL ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT.....	330
Zh. Baimukasheva, G. Tanirbergenova, A.A. Kudaibergenova, E. Balapanova, M. Nurgabylov DEVELOPMENT OF WOMEN’S ENTREPRENEURSHIP IN KAZAKHSTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS.....	347
E.S. Balapanova, M.D. Karimova, A.T. Issaeva, Z.U. Dzhubaliev, R.K. Arzikulova CALCULATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE EDTECH PROJECT “MILLION ON MARKETPLACES”.....	365
B. Bimbetova, Zh. Kenzhin, G. Zhanibekova, Zh. Kinasheva, A. Ospanova SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: THE ROLE AND OPPORTUNITIES IN MODERN SOCIETY.....	378
N. Gumar, M. Imramziyeva, G. Zhanibekova, Sh. Shalbaeva, S. Izeev TRANSFORMATION OF THE BANKING SECTOR IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY OF KAZAKHSTAN.....	392
L.M. Davidenko, A.N. Beisembina, S.K. Kunyazova, M.K. Karimbergenova, N.M. Sherimova, A.Zh. Kuniyazova DEVELOPING TECHNOLOGY AND PROMOTING ECO-BRANDING BY INCREASING THE VALUE OF HUMAN CAPITAL.....	404
G. Zhambylova, G. Daulieva, G.Sagindykova, U. Yussupov, M.Yesbussinova SPECIFICS OF MODERNIZATION OF THE AGRICULTURAL COMPLEX.....	419
N.B. Zharkinbayeva, B. Wolfs THE IMPACT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE ON ORGANIZATIONAL BEHAVIOR IN TERMS OF INNOVATIVE CHANGES IN ENTERPRISES.....	433
D. Zhulamanova, 2023 TALENT MANAGEMENT AND GIG ECONOMY: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS.....	451
Zh.B. Kenzhin, Y. Kunyazov, S.Serikbayev, M. Zhanat, N. Dyussengazina, L. Shafeyeva ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURE IN THE REGION (BY THE EXAMPLE OF PAVLODAR REGION): CHALLENGES, STRATEGIES AND PROSPECTS.....	463

A.K.Kozhakhmetova, A.B.Yesmurzayeva THE TRANSITION TO GREEN ENERGY: A COMPREHENSIVE MARKET REVIEW OF FINANCING, INVESTMENT, AND POLICY FOR A SUSTAINABLE FUTURE.....	481
B.B. Mubarakova, D.S. Urazalimova, G.Zh. Rysmakhanova, N.S. Kaftunkina , L.Z. Parimbekova, A. Mussina INCREASING THE LEVEL OF EMPLOYMENT THROUGH THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN4.....	97
N.A. Nurseit ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF SWITCHING TO A CASHLESS TURNOVER.....	511
A. Orazgaliyeva, G. Sagindykova, G. Zhanibekova, R. Malayeva, ZH. Kinasheva WAYS TO SOLVE THE PROBLEM OF YOUTH UNEMPLOYMENT IN KAZAKHSTAN.....	531
F. D. Salkynbayeva, G. Zh. Tayauova, A. I. Yesturliyeva, G. B.Bermukhamedova, Ch.Dababrata PECULIARITIES OF FORMATION OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN KAZAKHSTAN.....	546
A.S. Ualtayeva, F.K. Atabayeva, M.D. Ualtayev NEW FORMS OF EMPLOYMENT IN THE CONTEXT OF ECONOMIC TRANSFORMATION IN THE 1920S AND 2020S.....	560
N.Urazbayev, B.Nurmaganbetova, A.Nauryzbaev, B.Aidosova, A.Alibekova FINANCIAL EVALUATION AND PREDICTION OF THE EFFICIENCY OF INVESTMENTS IN “GREEN” TECHNOLOGIES FOR OIL AND GAS COMPANIES IN KAZAKHSTAN.....	573
Zh. Shanaibayeva, L. Sembiyeva, A. Alibekova IMPROVING THE EXPERT AND ANALYTICAL ACTIVITIES OF EXTERNAL STATE AUDIT BODIES TAKING INTO.....	592

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Подписано в печать 30.08.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

38,5 п.л. Тираж 300. Заказ 4.

*РОО «Национальная академия наук РК»
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19*